

Pogoda jako domena źródłowa wyrażen metaforycznych oznaczających obecność lub brak problemów w języku angielskim

---

Izabela Żołnowska

przekład: Monika Włodzik

Zadaniem niniejszego studium jest wykazanie, że zjawiska pogodowe stanowią ważną domenę źródłową wyrażen metaforycznych w języku angielskim. Z punktu widzenia gramatyki kognitywnej myślenie metaforyczne odzwierciedla zastaną rzeczywistość, jednocześnie czerpiąc z niej inspirację do tworzenia wyrażen metaforycznych, które łączą abstrakcyjne znaczenie metafory z wybranym zjawiskiem pogodowym. Ze względu na specyfikę zjawisk pogodowych, jak również na kulturowy i geograficzny wymiar ich percepcji, różnice między systemami metafor poszczególnych języków są niezwykle trudnym problemem tłumaczeniowym. Z wyżej wymienionych względów niniejszy artykuł skupia się wyłącznie na metaforyce pogody związanej z językiem angielskim, a podane w nawiasach tłumaczenia metafor na język polski mają za zadanie jedynie ułatwienie zrozumienia sensu źródłowej metafory, ponieważ wysoki poziom językowej abstrakcji przykładów uniemożliwia całkowite przełożenie metafor związanych z pogodą na język polski. Należy zaznaczyć, że język polski również posiada bogatą metaforykę związaną ze zjawiskami pogodowymi, która wykazuje pewien zakres podobieństwa do metaforyki języka angielskiego, niemniej oba systemy językowe są dalekie od równoznaczności metaforycznej.

1.1. Wstęp

Pogoda, rozumiana jako doświadczenie warunków atmosferycznych, nadaje strukturę systemowi pojęciowemu języka angielskiego. Praca ta ma na celu wykazanie, że kierunkowość przeniesienia znaczenia ze zjawisk pogodowych na pojęcia metafo-

ryczne związane z pogodą zawsze przebiega w tym samym kierunku, czyli od konkretnego zjawiska do abstrakcyjnego pojęcia. Struktura metaforyczna wyrażenia związanych z pogodą zostanie w niniejszej pracy zawężona do pozytywnych lub negatywnych odczuć wynikających z doświadczania danego stanu pogodowego. Co więcej, celem pracy jest udowodnienie, że pojęcia metaforyczne związane z pogodą wykazują SYSTEMOWOŚĆ w kategoriach pozytywnie i negatywnie nacechowanych stanów pogodowych oraz tworzą logicznie spójną sieć wyrażenia metaforycznych, których właściwe odczytanie jest możliwe z powodu powszechności doświadczeń związanych ze zjawiskami pogodowymi.

1.2. Metodologia badań

Przykłady wyrażenia i zwrotów związanych z pogodą zebrane w tej pracy pochodzą z języka potocznego. Głównym źródłem analizowanych wyrażenia metaforycznych jest Brytyjski Korpus Narodowy. Podczas analizy przykładów zgromadzonych na stronie korpusu stwierdziłam, że znaczenie wielu wyrażenia metaforycznych związanych z pogodą można podzielić na dwie podstawowe kategorie: wyrażenia powiązane z brakiem problemów i wyrażenia wskazujące na ich obecność. Wyrażenia metaforyczne związane ze zjawiskami pogodowymi są tworzone za pomocą różnych części mowy, jak na przykład przymiotniki (*cloudy* (pochmurny), *rainy* (deszczowy), *sunny* (słoneczny), *foggy* (mglisty)), rzeczowniki (*fog* (mgła), *rain* (deszcz), *sunshine* (światło słoneczne), *sun* (słońce), *cloud* (chmura)) oraz czasowniki (*thunder* (grzmieć), *rain* (padać)). Wybrane wyrażenia metaforyczne związane z pogodą zostaną zanalizowane w celu wykazania ich systemowości.

2.1. Metafora i jej rodzaje

Joseph E. Grady napisał w swojej książce o metaforze, że „jeśli językoznawstwo kognitywne bada sposoby odwzorowania ludzkiego poznania w języku, to metafora najlepiej ilustruje związek między poznaniem i językiem” (Grady 2007: 188). Zgodnie z założeniami lingwistyki kognitywnej nie można badać metafor bez odniesienia do ich semantyki i użycia oraz sposobów rozumienia i percepcji świata, ponieważ niektóre aspekty doświadczeń psychofizycznych są przez analogie łączone z innymi dla ułatwienia zrozumienia badanego zjawiska, co prawdopodobnie można potwierdzić przez badania nad systemem nerwowym i metaforami (188).

Lakoff i Johnson w książce *Metafory w których żyjemy* piszą, że istotą metafory jest rozumienie i doświadczenie pewnego rodzaju rzeczy w terminach innej jednej rzeczy (1980: 5), dlatego też każda metafora posiada domenę źródłową i docelową, a dzięki zrozumieniu domeny źródłowej można prawidłowo odczytać znaczenie domeny docelowej (Lakoff 1987: 276-277). Kövecses podaje następującą definicję domeny metafory: „domeny docelowe są abstrakcyjne, rozmyte i nieokreślone, dlatego aż „proszą się” o metaforyczną konceptualizację” (2002: 20). Natomiast Evans i Green wyjaśniają, że abstrakcyjne aspekty doświadczenia są trudne do przekazania ze względu

na swoją nieuchwytność, podczas gdy ich domeny źródłowe są zazwyczaj uchwytnie i zrozumiałe (2006: 298).

Mapowanie jest ważnym procesem zachodzącym podczas myślenia metaforycznego: „Jednym z podstawowych pojęć konceptualnej teorii metafory jest mapowanie” (Grady 2007: 190). Grady wyjaśnia mechanizm mapowania na przykładzie metaforycznego podobieństwa pomiędzy okrętem i państwem, gdzie elementy domeny źródłowej, czyli okręt i sterowanie nim, zostają nałożone na elementy domeny docelowej, czyli naród i politykę. Warunkiem funkcjonalnej domeny źródłowej jest obecność języka i obrazów wykorzystanych do stworzenia analogii domeny celowej w dyskursie (Grady 2007: 190).

Croft i Cruse zauważają, że „metafory są strukturami nie tylko językowymi, lecz przede wszystkim konceptualnymi, chociaż zwykle są one realizowane językowo” (2004: 197). Podobnie Lakoff stwierdza, że „umiejscowienie metafory nie ma miejsca w języku, lecz w sposobie konceptualizowania jednej domeny myślowej w terminach innej” (Lakoff 1992: 202).

Metafory strukturalne są najliczniejszą grupą metafor, używaną do konceptualizowania skomplikowanych i abstrakcyjnych doświadczeń przez zastosowanie prostszych i łatwiejszych do przekazania doświadczeń, na przykład argumentowanie to wojna (Haase 2002: 6). Zjawisko uwypuklania i ukrywania poszczególnych aspektów konceptualizowanych doświadczeń jest charakterystyczne dla wyrażeń metaforycznych, dlatego też można powiedzieć, że metafory podkreślą wybrane aspekty danego doświadczenia jednocześnie pomijając inne. W powyższym przykładzie podkreślona zostaje możliwość konfliktu w toku argumentacji kosztem możliwości współpracy, która jest typowa dla konfliktów wojennych, szczególnie pod ich koniec (Haase 2002: 6).

Metafory orientacyjne należą do grupy metafor związanych z przestrzenią. Doświadczenia związane z ukierunkowaniem przestrzennym ciała ludzkiego stanowią podstawę tego grupy wyrażeń metaforycznych. Jako przykład można podać kategorie konceptualne takie jak „szczęśliwy to w górę”, podczas gdy „smutny to w dół” (Haase 2002: 7).

Metafory ontologiczne, związane z doświadczaniem obiektów fizycznych, są ostatnią grupą metafor ważną z punktu widzenia metaforyki pogody. W tej grupie doświadczenia, wydarzenia, czynności i uczucia są rozumiane i kategoryzowane jako rzeczy i substancje o wyraźnych granicach, co bezpośrednio wynika z doświadczeń związanych z przedmiotami fizycznymi i własnym ciałem. Najbardziej powszechnym przykładem metafory jest przenośnia „pojęcia abstrakcyjne to rzeczy”, według której pojęciom abstrakcyjnym nadaje się właściwości przedmiotów. Przykłady metafor ontologicznych to wyrażenia takie jak „seria pytań”, „mieć zamiar” (Haase 2002: 8).

2.2. Systemowość metafory

W językoznawstwie kognitywnym systemowość metafory jest rozumiana jako ograniczenie jej znaczenia związanego z danym zjawiskiem. „Metafory zdają się być bardziej skuteczne jeśli systematycznie wywołują skojarzenia lub łączą się z typowymi sposobami myślenia metaforycznego” (Veale 2003: 28). Na przykład w kategorii „niska temperatura to brak emocji”, można odnaleźć takie wyrażenia jak *frozen heart* (serce z lodu), *cold reception* (zimne przyjęcie), których znaczenie w sposób systematyczny łączy brak emocji z niską temperaturą w języku (Lakoff i Johnson 1980: 7). Należy wyróżnić systemowość wewnętrzną i zewnętrzną, które są związane z zewnętrzną lub wewnętrzną spójnością logiczną danego wyrażenia metaforycznego. Spójność wewnętrzna odnosi się do spójności konceptualnej wewnątrz danej grupy metafor, natomiast spójność zewnętrzna odnosi się do zjawisk świata zewnętrznego, które stanowią podstawę danej metafory, na przykład „szczęśliwy – to w górę” oraz „kontrola – to w górę” (1980: 18) (Taverniers 2002: 123).

2.3. Łączliwość metafory

W grupie wcześniej wspomnianych wyrażeń metaforycznych związanych z kategorią „niska temperatura to brak emocji” znajdują się takie wyrażenia jak *cold reception* (zimne przyjęcie), *your heart is made of ice* (masz serce z lodu) oraz *it's been a little chilly in the office since Mr. Brown became boss* (atmosfera w biurze uległa ochłodzeniu odkąd Brown został szefem). W przytoczonych przykładach domena źródłowa została opisana przy użyciu słów *cold*, *chilly*, *ice* (zimny, chłodny, lód), w celu zasygnalizowania braku emocji. Jednak nie wszystkie słowa związane z niską temperaturą są używane do tworzenia wyrażeń metaforycznych związanych z tą domeną, np. słowa jak *snow*, *floe*, *snowball* (śnieg, kra, śnieżka) nie wchodzą w skład wyrażeń metaforycznych tego rodzaju. Ograniczona łączliwość metafory z pewnymi słowami pozwala na wytworzenie sensu figuratywnego i obniża ryzyko jej dosłownego odczytania (Lakoff i Johnson 1999:53–54).

2.4. Doświadczenie jako podstawa metafory

Lakoff opisuje znaczenie doświadczenia w metaforze posługując się przykładem konceptualizacji „więcej to w górę” opartej na doświadczeniu życia codziennego, wynikającym z przeświadczenia, że jeśli włożymy następny przedmiot do pojemnika, poziom wszystkich zgromadzonych wewnątrz przedmiotów wzrasta. W podobny sposób można wytłumaczyć wyrażenia metaforyczne związane z konceptualizacją „mniej to w dół” (Lakoff 1980:19). Według Lakoffa i Johnsona „struktura ludzkiego pojęcia przestrzeni opiera się na doświadczeniach związanych z interakcją w świecie fizycznym, tworząc metafory w których żyjemy” (1980: 56-57). Można stwierdzić, że myślenie metaforyczne jest warunkiem poznania, ponieważ bez uproszczenia i narzucenia skończoności pojęciom abstrakcyjnym nie dałoby się ich pojąć. Lakoff i Johnson wyjaśniają, że „wzrokiem i dotykiem doświadczamy wielu rzeczy jako ograniczonych

w przestrzeni, dlatego też często narzucamy granice pojęciom abstrakcyjnym” (1980: 58), co wyjaśnia dlaczego „ludzie mają skłonność do myślenia o pojęciach abstrakcyjnych w sposób zakładający, że stanowią one skończoną całość” (59).

2.5. Jednokierunkowość metafory

Ważną cechą metafory z punktu widzenia językoznawstwa kognitywnego jest jej jednokierunkowość. Metafory przenoszą znaczenie tylko w jednym kierunku z domeny źródłowej do domeny docelowej (Evans i Green 2006: 296). Na przykład w przypadku konceptualizacji „śmierć to osoba” nie można dokonać prawidłowej rekonceptualizacji w przeciwnym kierunku „osoba to śmierć”. Wynika stąd, że przeniesienie znaczenia metafory z domeny źródłowej do domeny docelowej jest jedynym sposobem mapowania metaforycznego.

Evans i Green analizują przykład podany przez Lakoffa i Turnera „ludzie to maszyny” i „maszyny to ludzie”, aby wykazać, że jednokierunkowość metafory zostaje zachowana nawet gdy metafory mają wspólną domenę źródłową i docelową (2006: 297):

PEOPLE ARE MACHINES (LUDZIE TO MASZYNY)

- a. John always gets the highest scores in maths; he's a human calculator.
(John zawsze dostaje najlepsze oceny z matematyki, jest jak kalkulator.)
- b. He's so efficient; he's just a machine!
(Pracuje bardzo efektywnie, jak maszyna.)
- c. He's had a nervous break down
(Miał załamanie [awaria]¹ nerwowe.)

MACHINES ARE PEOPLE (MASZYNY TO LUDZIE)

- a. I think my computer hates me; it keeps deleting my data.
(Myślę, że mój komputer mnie nienawidzi, ciągle usuwa moje dane.)
- b. This car has a will of its own!
(Ten samochód [wola] robi co chce.)
- c. I don't think my car wants to start this morning.
(Wydaje mi się, że mój samochód nie ma ochoty dziś zapalić.)

Nawet jeśli na pierwszy rzut oka przytoczone metafory wydają się podobne, są one osobnymi kategoriami metaforycznymi. W pierwszym przypadku cechy maszyn zostają przeniesione na ludzi (np. szybkość pracy maszyn), a w drugim przypadku jedna cecha człowieka, własna wola, zostaje przypisana maszynom (Evans i Green 2006: 297), co pokazuje, że „nawet gdy metafory posiadają wspólne domeny docelo-

¹ Tłumaczenia dosłowne wyrażeń metaforycznych zostały podane w nawiasach kwadratowych.

we, każda z nich jest inna, ponieważ opiera się na innym rodzaju przeniesienia (mapowania) znaczenia” (297).

2.6. Metonimia

Metafora i metonimia są powszechnymi w użyciu figurami retorycznymi, jednak metonimia nie oznacza przeniesienia znaczenia, tylko zastąpienie nazwy danego zjawiska przez inne, zależne od niego w danej domenie konceptualnej (Evans i Green 2006: 312). Na przykład w zdaniu „nie czytam Borgesa” nazwisko autora oznacza jego dzieła.

3.1. Zebrany materiał i jego kategorie konceptualne

W czasie badań zebrałam różne wyrażenia metaforyczne związane z następującymi zjawiskami pogodowymi: *cloud* (chmura), *cloudy* (pochmurny), *rain* (deszcz), *rainy* (deszczowy), *storm* (burza), *storm* (szaleć o burzy), *hurricane* (huragan), *thunder* (grzmieć), *thunder* (grzmot), *fog* (mgła), *foggy* (mglisty), *haze* (gęsta mgła), *shine* (świecić), *sunshine* (światło słoneczne), *sunny* (słoneczny), *grey sky* (zachmurzone niebo), *clear sky* (czyste niebo), *heavy weather* (brzydka pogoda), które następnie pogrupowałam w zależności od znaczenia metaforycznego. Ze względu na różnice między dosłownym i przenośnym znaczeniem wyrażen metaforycznych, tłumaczenie przytoczonych przykładów z zachowaniem metaforyki zostało umieszczone w nawiasach okrągłych, a słowa opisujące dane zjawiska pogodowe zostały przetłumaczone dosłownie w nawiasach kwadratowych. W niektórych przypadkach pełne zrozumienie metaforyki meteorologicznej języka angielskiego wymagało dosłownego przetłumaczenia całej frazy.

(1) DESZCZ TO NIESZCZĘŚCIE

a) *We should have been putting money by for a rainy day because that rainy day came.*

(Powinniśmy byli odłożyć pieniądze na [deszczowy dzień] czarną godzinę, bo właśnie ona wybiła.)

b) *Do we take it that the rainy day has finally arrived?*

(Czy właśnie nadeszła [deszczowy dzień] nasza czarna godzina?)

c) *It never rains but it pours.*

[Nigdy nie pada ale leje.]

(Z deszczu pod rynnę. Nieszczęścia zawsze chodzą parami.)

d) *Into each life some rain must fall.*

[Do każdego życia trochę deszczu musi spaść.]

(Każdy ma jakieś kłopoty.)

e) *I won't let you rain on my parade' he retorted.*

(– Nie pozwolę Ci [padać na moją paradę] zepsuć mojej radości z tego – odparł.)

(2) MGŁA TO ZAGUBIENIE

a) *My memory is a little foggy.*

(Moja pamięć szwankuje [jest trochę mglista].)

b) *A foggy idea*

(mieć o czymś mgliste pojęcie)

c) *He threw some daylight into her fog.*

[Rzucił trochę światła dziennego na jej mgłę.]

(Wyjaśnił jej to.)

(3) BURZA TO AGRESYWNE ZACHOWANIE/IMPULSYWNA REAKCJA

a) *A political storm has also been sparked by the closure, with the threat of legal action between the council's Recreation Department and Environmental Services.*

(Burza polityczna została rozpętana po zamknięciu obiektu, Miejski Wydział Rekreacji grozi ekologom sądem.)

b) *His body stilled like the calm before the storm.*

(Jego ciało znieruchomiało, zwiastując ciszę przed burzą.)

c) *She noticed the tightness of the thin lips, instinct warning her that trouble was at hand, so she leaned back in her chair and waited for the storm to break.*

Zauważyła jego zaciśnięte wąskie usta, instynktownie wiedziała, że będą kłopoty, rozsiadła się wygodnie na krześle i czekała aż rozpęta się burza.)

d) *Archbishop in storm over contraception.*

(Arcybiskup [w burzy nad] potępia antykoncepcję.)

e) *Several hundred million peasants will rise up like a mighty storm, like a hurricane, a force so swift and violent no power however great will be able to hold it back.*

(Kilkaset milionów rolników powstanie jak potężna burza, jak huragan, siła tak szybka i silna, że nic nie zdoła jej powstrzymać.)

f) *She was unsure if her proposal could weather the storm of scrutiny.*

(Nie była pewna czy jej propozycja mogła spowodować [burzę dochodzenia] dochodzenie.)

g) *Get out!' he stormed.*

(–Wynoś się – zagrzmiał.)

(4) BURZA TO TRUDNY OKRES

a) *Bob lost his job, but somehow his family weathered the storm.*

(Bob stracił pracę, ale jego rodzina jakoś przetrwała [tę burzę] ten trudny okres.)

b) *When she learnt about the old truth, the long lie, she cried out it was a bolt from a clear sky shattering her life.*

(Kiedy poznała prawdę, wykrzyknęła, że to było jak grom z jasnego nieba, który zburzył jej dotychczasowe życie.)

(5) ZŁA POGODA TO PROBLEMY

a) *You are making heavy weather of it.*

[Robisz z tego ciężką pogodę.]

(Przesadzasz.)

(6) ZACHMURZONE NIEBO TO TRUDNY OKRES

a) *Grey skies are gonna clear up! Put on a happy face.*

[Szare niebo się rozjaśni!]

(Jeszcze zaświeci słońce! Rozchmurz się.)

b) *When there are grey skies, we don't mind grey skies, you will turn them blue, Stanley Boy.*

[Kiedy niebo jest szare, nie przejmujemy się nim, dzięki tobie stanie się niebieskie.]

(Kiedy nadchodzą kłopoty, nie przejmujemy się nimi, dzięki tobie jeszcze zaświeci słońce, Stanley chłopcze.)

(7) BEZCHMURNE NIEBO TO BRAK PROBLEMÓW

a) *His kiss was pure joy, winging happiness as if her spirit was soaring into a clear sky.*

(Jego pocałunek był samą radością, uskrzydłym szczęściem, jakby jej duch unosił się [na bezchmurnym niebie] w przestworzach.)

b) *It is truly said that he can go to bed at night with a clear sky as far as Home Affairs are concerned and wake up the next morning with a major crisis on his hands.*

(Można powiedzieć, że może położyć się spać [z bezchmurnym niebem] bez zmartwień, lecz jeśli chodzi o sprawy krajowe, może obudzić się następnego dnia w sytuacji kryzysowej.)

c) *It's gonna be clear skies form now on.*

(Teraz już zawsze będzie [bezchmurne niebo] świecić słońce.)

(8) SŁONECZNY TO OPTYMISTYCZNY

a) *Sunny future for BBC voice.*

([Słoneczna] świetlana przyszłość dla głosu BBC.)

b) *That weekend found him in a sunny mood.*

(Podczas tego weekendu był w [słonecznym] wyśmienitym nastroju.)

c) *Sunny vertiginous freedom.*

([Słoneczna] cudowna i zawracająca w głowie wolność.)

d) *I mean you are looking back on your childhood you always think of your childhood being sunny days.*

(Myślę, że zawsze wspominamy swoje dzieciństwo jako pasmo słonecznych dni.)

(9) ŚWIATŁO TO SZCZĘŚCIE

a) *Sun always shines on TV.*

(W telewizji zawsze świeci słońce.)

b) *You are the sunshine of my life.*

(Jesteś [promieniem słońca] słońcem mojego życia.)

(10) ZAMGLONY TO NIEWYRAŻNY

a) *They can't say that I'm in a druggy haze or that I'll get out of it.*

(Nie mogą powiedzieć, że [jestem w narkotycznej gęstej mgle] mam problem z narkotykami albo że się z tego wydostanę.)

b) *Through the haze of despair she noticed the sheriff.*

([Przez gęstą mgłę desperacji] w desperacji zauważyła szeryfa.)

c) *Through his haze, Charles realized that it wasn't just the crisis that made them so deferential, it was the part he was now playing, too.*

([W gęstej mgle] w swoim zagubieniu, Charles zdał sobie sprawę, że to nie tylko kryzys sprawił, że byli pełni szacunku, chodziło też o rolę, którą odgrywał teraz.)

(11) GRZMOT TO NEGATYWNE EMOCJE

a) *The face was veiled in cloud, thunder and lightning raged.*

(Jego twarz [była zakryta chmurami, pioruny szalały] zwiastowała burzę.)

b) *Harry walked on, his face like thunder, his fists still clenched.*

(Harry szedł dalej, jego twarz [jak grzmot] i zaciśnięte pięści zwiastowały burzę.)

(12) GRZMOT TO NAGŁĄ CZYNNOŚĆ

a) *The boss thundered into the room.*

(Szef [grzmieć, wpaść z łoskotem] wpadł do pokoju.)

(13) HURAGAN TO NEGATYWNY STAN UMYŚŁU

a) *I feel as if my mind is whirling madly, like a hurricane.*

(Czuję się jakby cały świat [szaleńczo] wirował mi przed oczami [jak huragan].)

(14) CHMURA TO OBECNE LUB NADCHODZĄCE PROBLEMY

a) *The event was clouded over by protests.*

(Wydarzenie zostało [zachmurzone] przyćmione przez protesty.)

b) *She didn't discover a numinous cloud of ignorance.*

(Nie zdawała sobie sprawy ze swej [duchowej chmury ignorancji] ogromnej ignorancji.)

c) *Some strong emotions seemed to cloud Michele's eyes, but he asked (...).*

(Silne uczucia zdawały się [chmurzyć] mącić spojrzenie Michele, niemniej zapytał (...).)

d) *She felt involved, the cloud that hung over Rose hung over her too.*

(Czuła się związana z całą sprawą, ciemne chmury zbierające się nad głową Rose, zbierały się również nad jej głową.)

W przypadku konceptualizacji „deszcz to nieszczęście”, domena źródłowa metafory oznacza bliżej nieokreślone negatywne zdarzenie w przypadku zdań 1c i 1d. Zwrot *rainy day* (deszczowy dzień) w przenośni oznacza okres niepowodzeń (zdania 1a i 1b). W zdaniu 1e czasownik *rain* (padać) oznacza czynność, która rujnuje pewne wydarzenie.

Metafory zawierające słowo *fog* (mgła) najczęściej oznaczają zagubienie. Mgła jako koncept metaforyczny odnosi się do braku ostrości w odniesieniu do pamięci (zdania 2a i 2b). W przenośni mgła może również oznaczać zagubienie, zakłopotanie, stan niepewności dotyczący bieżących wydarzeń lub ich interpretacji (zdanie 2c).

Domena źródłową następnej kategorii konceptualnej jest *storm* (burza), która jest metaforycznie równoznaczna z agresywnym zachowaniem i impulsywną reakcją. W zdaniach 3a, 3d i 3e burza oznacza agresywne zachowanie i gotowość do ataku. Czasem burza może również odnosić się do nagłości jakiegoś wydarzenia jak w przykładzie 3f.

W kategorii konceptualnej numer cztery, burza oznacza ciężki okres w czyimś życiu, tak jak w przykładzie 4a. Słowo *bolt* (piorun) jest częścią konceptu metaforycznego burzy i zazwyczaj wskazuje na przyczynę nieszczęścia, które pojawia się nagle i znienacka (zdanie 4b).

Niektóre metafory rzadko pojawiają się w języku potocznym, niemniej należy zaznaczyć, że *heavy weather* (brzydka pogoda) jest najczęściej utożsamiana z problemami. Na podstawie zdania 5a można stwierdzić, że brzydka pogoda oznacza nieokreślone negatywne zjawisko bądź problem.

W następnej kategorii znajdują się zdania zawierające metaforę *grey skies* (zachmurzonego nieba), która w języku angielskim odnosi się do trudnego okresu w czymś życiu (zdania 6a i 6b). Podobnie metafora *clear sky* (czystego, pogodnego nieba) oznacza brak problemów, zdarzenie pozytywne (zdanie 7c) lub funkcjonuje jako nieokreślony optymistyczny symbol (zdanie 7a).

Kolejną pozytywną metaforą związaną z pogodą jest powiązanie przymiotnika *sunny* (słoneczny) z czymś optymistycznym (zdania 8b, 8c, 8d). W przypadku *sunshine* (światła słonecznego) pozytywne znaczenie światła zostaje wzmocnione i oznacza szczęście jako bliżej nieokreślone optymistyczne wydarzenie. Osoba, która określa się mianem *sunshine* (promyka słońca) jest drogą innej osobie i przynosi jej szczęście (zdanie 9b). W zdaniu 9a czasownik *shine* (świecić) posiada następujące znaczenia jasny, pozytywny, bez złych stron, bez problemów.

Jeśli chodzi o następną kategorię metaforyczną związaną z mgłą, należy zaznaczyć, że słowo *haze* w języku angielskim oznacza bardzo gęstą mgłę i z powodów meteorologicznych nie posiada dokładnego polskiego odpowiednika. Gęste zamglenie tego rodzaju oznacza brak widoczności, stan zagubienia wynikający z niejednoznacznych uczuć (zdania 10b i 10c) lub stan po zażyciu leków lub narkotyków.

Negatywne emocje są obecne w angielskich metaforach związanych pogodą w słowie *thunder* (grzmot i grzmieć) oraz oznaczają złość i gniew (zdania 11a i 11b). Jako koncept metaforyczny grzmot może również odnosić się do nieokreślonej czynności negatywnej, która jest zdarzeniem szybkim i zaskakującym (zdanie 12a). Z kolei słowo *hurricane* (huragan) może metaforycznie oznaczać negatywny stan umysłu i zarazem negatywne samopoczucie (zdanie 13a).

W metaforyce języka angielskiego *cloud* (chmura) symbolizuje obecne lub nadchodzące problemy. W zdaniach 14b i 14d chmura oznacza coś, co powoduje uczucia smutku i niepokoju, analogicznie czasownik *cloud* (chmurzyć się) często metaforycznie odnosi się do łez i płaczu (zdanie 14c). Wyrażenie *cloud over* (zachmurzyć się) odpowiada czynności, która psuje bądź udaremnia inną ważną czynność, jak na przykład zaplanowane wydarzenie publiczne bądź towarzyskie (przykład 14a)

Po przeanalizowaniu wyróżnionych kategorii metafor meteorologicznych można stwierdzić, że metafora, opierająca się na konceptualizacji warunków pogodowych jako obecności lub braku problemów, jest nadrzędna w stosunku do innych metafor związanych ze zjawiskami pogodowymi. Należy również zauważyć, że istnieje więcej

metafor związanych ze złą pogodą, niż tych związanych z dobrą pogodą. Ponadto metafory związane ze zjawiskami pogodowymi w języku angielskim są powszechnymi metaforami o wysokiej systemowości, co wyklucza ich mylną interpretację. W skład metafor związanych z pogodą wchodzi praktycznie wszystkie części mowy od pojedynczych przymiotników, rzeczowników i czasowników do całych wyrażań, co wynika z ich popularności wśród rodzimych użytkowników języka angielskiego.

4. Zakończenie

Na podstawie przeanalizowanych przykładów metafor związanych ze zjawiskami pogodowymi należy wysnuć wniosek zgodny z założeniami językoznawstwa kognitywnego: metafory są nieodłączną częścią ludzkiego systemu pojęciowego, a sama metafora jest niezwykle ważna w codziennej komunikacji językowej. Co więcej, można stwierdzić, że w języku angielskim pogoda jest symbolicznym wskaźnikiem braku lub obecności problemów. Opisane w niniejszej pracy przykłady metafor są jednokierunkowe, ponieważ obecność problemów lub ich brak można przedstawić za pomocą zjawisk pogodowych, natomiast nie da się przedstawić problemów jako zjawisk pogodowych. Ponadto metafory związane z pogodą wykazują ograniczoną łączliwość, tzn. nie wszystkie słowa należące do kategorii semantycznej pogody mogą wejść w skład metaforyki związanej z pogodą, np. słowo *drizzle* (mżawka). Systemowość metafor pogodowych wynika z konsekwentnej konceptualizacji pięknej pogody jako zjawiska pozytywnego i złej pogody jako zjawiska negatywnego, przyczyniając się do czytelności i powszechności metaforyki tego typu. Można również przychylić się do stwierdzenia, że popularność metaforyki związanej z pogodą w języku angielskim najprawdopodobniej wynika z połączenia codziennych doświadczeń związanych z warunkami atmosferycznymi i powszechnego doświadczenia obecności lub braku kłopotów.

Bibliografia

- Croft, W. i Cruse, W.D. 2004. *Cognitive Linguistics*. New York: Cambridge University Press.
- Evans, V. i Green, M.. 2006. *Cognitive Linguistics: An introduction*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Geeraerts, D. i Cuyckens, H. 2007. *The Oxford Handbook of Cognitive Linguistics*. Oxford: Oxford University Press.
- Grady, J. E. 2007. Metaphor. D. Geeraerts i H. Cuyckens (red.). *The Oxford Handbook of Cognitive Linguistics*. Oxford: Oxford University Press: 188–213.
- Kövecses, Z. 2002. *Metaphor: a practical introduction*. New York: Oxford University Press.
- Lakoff, G. i Johnson, M. 1980. *Metaphors We Live By*. Chicago, London: University of Chicago Press.
- Lakoff, G. 1987. *Women, fire, and dangerous things: What categories reveal about the mind*. Chicago: University of Chicago.
- Lakoff, G. 1993. The Contemporary Theory of Metaphor. A. Ortony (red.). *Metaphor and Thought*. Cambridge, New York, Melbourne: Cambridge University Press: 202-252.
- Taverniers, M. 2002. *Metaphor and metaphorology: a selective genealogy of philosophical and linguistic conceptions of metaphor from Aristotle to the 1990s*. Ghent, Belgium: Academia Press.
- Veale, T. 2003. Systematicity and the Lexicon in Creative Metaphor. *Proceedings of the ACL 2003 workshop on Lexicon and figurative language*. Volume 14. Stroudsburg, USA: Association for Computational Linguistics Press, s. 28–35.

Źródła internetowe:

- Haase, C. 2002. Understanding metaphors in everyday language: Introduction to Cognitive Grammar. Dostęp internetowy pod adresem: tnij.org/gk7j.